

ABOWIEM (7680) *cn*

abowiem (7472), **abowim** (189), **albowskiem** (18), **albowskiem** (1); *abowiem* *ListRzeż*, *PowUrb*, *BierEz* (12), *OpecŻyw* (6), *OpecŻywList*, *ForCnR* (5), *MetrKor* (4), *PatKaz II* (32), *TarDuch* (12), *FalZioł* (343), *BielŻyw* (2), *BielŻywGlab*, *GlabGad* (25), *MiechGlab* (4), *KlerWes*, *March*³ (2), *LibLeg* (58), *WróbŻółtGlab*, *RejPs* (402), *ComCrac* (3), *RejRozpr* (2), *HistAlUngl* (2), *MurzHist* (13), *MurzNT* (38), *MurzOrt*, *Diar* (9), *DiarDop* (7), *BielKom*, *GroicPorz* (127), *KrowObr* (422), *RejWiz* (60), *Leop* (273), *OrzList* (13), *UstPraw* (15), *RejFig* (4), *RejZwierz* (19), *OrzRozm* (17), *BibRadz* (790), *GrzegRóżn* (46), *KwiatKsiąż* (132), *OrzQuin* (6), *Prot* (2), *SarnUzn* (30), *SienLek* (121), *SienLekAndr* (5), *LeovPrzep* (15), *GórnDworz* (189), *GrzepGeom* (52), *RejPosWiecz*² (18), *RejPosWiecz*³ (3), *BiałKat* (58), *GrzegŚm* (41), *HistLan* (2), *KuczkbKat* (76), *BielSpr* (7), *WujJud* (65), *WujJudConf* (68), *RejPosRozpr* (33), *RejPosWstaw* (72), *BudBib* (6), *Strum* (71), *WierKróc*, *BiałKaz* (11), *BudNT*, *CzechRozm* (147), *PaprpPan* (7), *KarnNap* (2), *ModrzBaz* (48), *ModrzBazBud*, *SkarJedn*, *KochPs* (9), *MWilkhist* (2), *StrykKron* (12), *CzechEp* (99), *CzechEpPorz*, *NiemObr* (41), *KochFr*, *GórnRozm* (18), *KochSz* (2), *KochWz* (2), *ReszHoz* (5), *WerGość* (13), *WerKaz* (15), *KochPieś*, *ArtKanc* (20), *KochProp*, *KochWr* (7), *GostGosp*, *Phil* (35), *GórnTroas* (2), *KochCn* (2), *KochPij*, *KochFrag*, *LatHar* (108), *KołakCath*, *KołakSzczęśl* (17), *WujNT* (778), *WysKaz* (17), *SarnStat* (71), *SiebRozmyśl* (4), *GrabPospR* (6), *KmitaSpit*, *PowodPr*, *SkarKaz*, *VotSzl* (4), *CiekPotr* (3), *CzahTr* (2), *GosłCast*, *PaxLiz* (2), *KlonFlis*; *abowim* *RejRozm*, *KromRozm III* (83); *albowskiem* *ActReg* (3); *abowiem* : *abowim* *HistJóz* (11 : 1), *WróbŻółt* (105 : 1), *LibMal* (5 : 1), *RejJóz* (8 : 1), *RejKup* (8 : 1), *HistAl* (101 : 2), *KromRozm I* (11 : 26), *KromRozm II* (39 : 17), *GliczKsiąż* (19 : 20), *LubPs* (74 : 2), *BielKron* (422 : 15), *RejAp* (229 : 1), *RejPos* (699 : 8), *RejZwierz* (351 : 1); *abowiem* : *albowskiem* *ZapWarsz* (4 : 1), *BierRozm* (1 : 1), *ReszPrz* (5 : 11), *ReszList* (5 : 2); *abowim* : *albowskiem* *SeklWyzn* (8 : 1).

a oraz o jasne; *abowiem* (209), *abowiem* (560), *abowi(e)m* (7560); *abowiem* *OrzQuin* (6), *KochPieś*, *KochProp*, *KochWr* (7), *GórnTroas* (2), *KochCn* (2), *KochPij*, *KochFrag*, *SiebRozmyśl* (4), *GosłCast*; *abowiem* : *abowiem* *OpecŻyw* (4 : 2), *ForCnR* (2 : 3), *GrzepGeom* (50 : 2), *BiałKat* (13 : 45), *Strum* (64 : 7), *KochPs* (6 : 3), *SarnStat* (70 : 1).

abowiem *MurzOrt*, *abowiem* : *abowiem* *MurzNT* (34 : 3).

Spójnik przeważnie rozpoczyna zdanie; na drugim miejscu w zdaniu znajduje się w następujących zabytkach: MurzNT Matth 27/23, BiałKat 53v, 58, 98v, 131, 171 (11); BiałKaz A4v, F, G3v, K2, L3v; Phil. Q4, R; CiekPotr 55; PaxLiz Cv.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI w.

1. *Wprowadza zdanie przyczynowe; etenim, nam, quia, quoniam Cn, Vulg; enim Vulg (2993) : PowUrb +3v; Był onym figom bárzo rad/ Abowiem był iefzcze nie iadł. BierEz Q (9); OpecŻyw 141v (4); ForCnR B4 (4); MetrKor 59/280v (3); PatKaz II 68v (31); á niebądż to wam cyęffko yżeścye mię przedali do tey zyemye/ á bo wiem dla zdrowia waffego posłał mię bog przed wamy do Eiptu HistJóz D4 (10); Wyfluchay mie panie/ abowiem łalkawe ieft miłofierdzie thwoie TarDuch A6v (8); FalZioł III 2d (324); BielŻyw 93; BielŻywGlab nlb 14; GlabGad E7v (16); MiechGlab 41 (3); BierRozm 7; KlerWes Av; Gdy łie ná cie gniewa twoiá żoná nieboy łie/ ábowyem tyś ieft mężem oná niewiáltá March³ V8 (2); przetho myfzmy telz powynny wałz przyacyelya łwego na łwe wełselye proffyczy*

abo wyemy myedzy wzyfthkymy krzełczyanłzkymy pany nyemamy zadnego krzełczyanłzkiego pana przyacyelya nad wałz. *LibLeg* 11/11 (28); *WróbŻolt* E2v (67); *WróbŻoltGlab* A3; *RejPs* 55 (243); *ComCrac* 15; Thełch przełtrzeł tegołch Cunratha aby łzye łtrzeł od pienyanłka [...] abowim then tho Pyenyązek lyudzye Nyewynnye radł obczianłcha *LibMal* 1543/70v (3); *ZapWar* 1545 nr 2646 (3); Mieł pracą o łławie dobreł abowim łława dobra leplza iełł niłz tiłiącz dobrych/ y wielkich łkarbow *SeklWyzn nlb* 3v (6); *RejJóz* K4 (4); *RejRozm* 407; *RejKup* b6v (3); Mężowie Rycerze moi namocnieylzy/ nie łmęcćie łe/ ábowim rzektánim wieprzow rołpłozemy Słonie. *HistAl* I2v (75); *HistAlHUNG* A2v; *KromRozm I* C2v (17); *MurzHist* O2 (4); *MurzNT Matth* 10/10 (9); mowiac/ pii domnie abo podái mi ten lli/ nienapiłszłzł piéi/ piéi/ abo léi/ Abowiem by tak pomiełzál łłowa *MurzOrt* B2; *KromRozm II* lv (11); Ale gđzyeby on rząd ináklly był niłz ápołłolki/ nyebyłby to kołcyoł boży: Abowim nye ápołłolki *KromRozm III* G4 (24); *Diar* 48; *DiarDop* 102; *BielKom* B5v; *GliczKsiąz* B7v (7); *LubPs* Pv (24); *GroicPorz* x2v (46); Niechay żadny nieućiłka áni zdradza [...] brátá łwego/ ábowiem łię thego wzyłłtkiego bęđdzie młcił Pan Bog *KrowObr* 64 (142); *RejWiz* 13v (27); Ten ktory łe boi Bogá/ rownie bęđdzie miał przyiaćielłtwo dobre: ábowiem według łego/ bęđdzie przyiaćiel łego *Leop Eccli* 6/17 (97); nierącz ná mię przepułzcząc łlepoty ták wielkiey (ábowiem to iełł *plaga Aegypti, furor, coecitas et amentia mentis*) ták mowic y czynic. *OrzList* f2v (4); *UstPraw* A4v (11); *RejZwierz* 2 (8); *OrzRozm* Lv (9); Y doznałem iłz niewiáłtá gorłzczeyłza iełł niłzli łmierć abowiem łerce łey iełł iáko łięci y siłłá/ á ręká łey iáko zwiáłki *BibRadz Eccl* 7/27 (431); Cefarz záłię Iulius był rzeczony á Cefárie/ ábowiem miał przedzyál włołow ná głowie/ ktory był wdzyęczny pátrzącym náń. *BielKron* 131v (301); *GrzegRóżn* D (17); yłby rzatko mowili/ á włzakolłz áz z rołkazania. Abowiem w wielomowieniu zawzdy łię nieco obłedliwego nayduye. *KwiatKsiąz* C2v (31); *OrzQuin* H3 (2); *Prot* B2v (2); *SarnUzn* B4v (5); á nie iaday częłto áni wiele płođzilłczku: ábowiem tho łen kázi *SienLek* 56 (72); *LeovPrzep* E4 (4); *RejAp* 8 (71); dobrze w.m. wczynic bęđdziełz raczył/ [...] kiedy komu inemu wypráwic to rołkażelłz/ ábowiem káždy w tho/ lepiey niłz ia potrefi *GórnDworz* H4 (47); A káty które łá mięđzy tymi rownymi łtronámi/ łá tēz rowné: ábowiem obá prołtē łá *GrzepGeom* G2 (27); Vznay łe nieboracłko á pokutuy/ ábowiem iuz łe bliłko przybliża krołłtwo twoie. *RejPos* 11 (177); *RejPosWiecz*² 91 (6); niemáłz żydá/ áni Gręczyná niemáłz łługi/ áni wolného: niemáłz mężá/ áni niewiáłty: wzyłłcy ábowiem iedno iełłtełcie w Chryłtułye Iezułye. *BialKat* 190v (9); *Grzegłm* 66 (18); *HistLan* C2; *KuczłKat* 25 (16); *RejZwierc* 215 (42); *BielSpr* 59v (3); *WujJud* 97 (11); *WujJudConf* 51v (7); *RejPosRozpr* b4 (4); *RejPosWstaw* [41⁴] (5); łłońce wbiegu łwym pređkie/ ábowiem ná okręgu niebiełkim wjbieglzy dnia iednego/ záłię łe wraca ná pierwłze łwe mieylce. *BudBib* 3.Esdr 4/34 (2); Y inłzyeh Ryb/ by namnieylzēy žeby thám nie było: ábowiem wyiáduię do kęłá ikrę Kárpiową. *Strum* O4 (22); *CzechRozm* 266v (14); *PaprPan* Ov (5); *ModrzBaz* [16]v (5); Záprzedełł nas lud łwóy práwie nie bogáto/ Abowiemłłs nagrody żadnéy nie wziáł zá to. *KochPs* 65 (7); *MWilłHist* C4 (2); *StryłKron* 26 (5); chodłłł czyniac dobrze/ y vzdráwiáiac wzyłłtkie opęłáne ode dyáblá/ ábowiem z nim był Bog. *CzechEp* 311 (12); *NiemObr* 8 (9); Dwór wzyłłtek wczérni prze cię/ Kryłki/ chodzi. Abowiem ludzkołł y dworłtwo przy łobie W iednymże záraz pochowano grobie. *KochFr* 27; *GórnRozm* Bv (4); *KochSz* A2v; Nie dziel Młzey od Ewángeliłey łwiętey/ áłbowiem Młza iełł częłł Ewángeliłey *ReszPrz* 55 (5); *ReszList* 181; *WerGołł* 210 (4); ciębie czćimy y chwalemy/ ábowiem

przez cię wykupienie mamy. *ArtKanc* E6v (10); *KochProp* 15; *KochWr* 20 (2); *LatHar* 72 (54); *Phil* F2 (12); Ale taki przyziaciel trwały nie ieft: abowiem datek więcący/ niż ciebie/ miłuię *KochCn* B3v (2); *KochFrag* 47; *KolakSzczęśl* B2 (12); Y wżytká rzelza prągnęła fię go dotknąć: abowiem moc wychodziła od niego/ y vzdrawiała wżytki. *WujNT Luc* 6/19 (164); *WysKaz* 8 (3); *SarnStat* 380 (15); *SiebRozmyśl* F; *GrabPospR* N4v; *KmitaSpit* Av; Niewychodźcie ná rolą/ áni fię w drogę pułzcżaycie abowiem miecz nieprzyziacielki y połtrách iego/ ieft w okolicy. *PowodPr* 8; *CiekPotr* 55; *CzahTr* B4 (2); *KlonFlis* A3v.

Połączenie: »abowiem iż« (5): tham w dzielniczy pana Synowczowey iesth ląk więnczey nisz wdzielniczy pana striiowey, abowiem isz ssię Iemu traffil Folwark Roliami a Synowczowi Ląkami *ZapWar* 1553 nr 2685 (3); A tak abi wałcha wylęka k.m. raczil swoye dziewke od tey Zyemie wiwyefcz y prziniecz do fwoyey Zyemie abowyem yz Czeflarz Thur. barfo sye na to nałfadzył abi yey mogli yako doftacz y do fwoyey Zyemie powyefcz. *LibLeg* 11/59v [2 r.].

2. W ziwizku wypowiedzeń lużno nawiązanych wprowadza wypowiedzenie uzasadniające, wyjaśniające, uzupełniające przykładem treść poprzedniego wypowiedzenia; *enim, etenim, nam, quia, quippe, quoniam* *Vulg* (4688) : *ListRzeż*; *BierEz* A3v (3); *OpecŻyw* 85v (2); *OpecŻywList* Cv; áczkolwiek mnodzi źle mi to, oddawali. Abowiem gdym im wiernie a prawie radził/ oni potym doftapiwży pánłkiey łálki/ przed nim mie obwiniali *ForCnR* A4v; *MetrKor* 40/823; *PatKaz II* 78v; *HistJóz* C3; *TarDuch* A7v (4); O Lekarżtwiech namienionych porząd wypifzę. A naprzod o owrzodzeniu działł. Abowiem częłthokroć fie przydawa: iże na działłach y na czelufłkach czynią fie v dzieci krofteczki *FalZioł* V 37v (26); *GlabGad* N8v (8); *MiechGlab* 44; *BierRozm* 19; *LibLeg* 7/104 (30); Uieprz) to ieft Machmet który y fweimi nałladowci rzeczon wieprz lefny. Abowiem Arabowie, Tatarowie, Turkowie ktorzi nałladuią fećti Machometowey poźli z grubych ludzi z pałterzow [...] otoż teraz then lud burzi. *WróbŻołt* cc2 (39); to ieft wiára moiá że ty mnie nigdy ku wielkiemu vpádkowi niedopułcił. Abowiem byś też y ogniem rołpalił wnętrnołci moie á chciał práwie wyrozumieć ferce moie/ nienaydzieł nic inłłego iedno žem ia nigdy nieprzepomniał dobrodzieyłtwá twego *RejPs* 37v (158); *ComCrac* 16v (2); *RejRozpr* E (2); *SeklWyzn* Cv (3); Zeznal yłch jan Zilochowsky [...] yego zaprawyl wkradzyeczthwo. Abowyem na drodze kupczewy yednemv wgołpodzye 20 thalyerow vkradl y themułch zilochowłkyemu ye dall *LibMal* 1545/99 (3); *RejJóz* A2 (5); *RejKup* n3 (6); dziwował fie bárzo onemu miłternemu budowánui/ Abowiem to był zbudował Cyrus krol Perski/ á byłá tam ziemiá połožona po wżytkim páłacu z rozmáitego kámienia kołztownego *HistAl* F8v (28); *HistAlHUNG* A2; Też nye z fwyętbliwolci żywotá. Abowyem powyáda piłmo. Nyemálzci człowyeká któryby nye grzełł. *KromRozm I* C4 (20); *MurzHist* Pv (9); A łtarolfta im rzekł Cólz wždy (*marg*) co abowiem (–) złe^o vczynił? *MurzNT Matth* 27/22; głofem wielkiem powiedziál/ [...] Profzę cię abyś mię niemęczył Abowiem rołkazował duchowi nieczyłte^v wyniść od człowieka *MurzNT Luc* 8/29 (29); gđzyeby [...] z piłmá fye łpráwić nye mogli [...] vkazał im gđzyeby tego łlukác myeli. Abowyem kazał fye im káplánow przełožonych nád myeyłcem/ ktore by łam obrał/ dokłádác *KromRozm II* sv (45); *KromRozm III* D3 (57); *Diar* 65 (8); *DiarDop* 108 (6); [*Kornelia*] zá wylękye to łobyę ochędożeńłtwo myáłá dzyathki. Abowim gdy [...] nieyáka Kámpáná v nyey łtalá gołpodá/ [...] yełá y wykłádác y okázowác łwoye też ochędożeńłtwá/ łłáty/ y inłłe

vbyory. Kornelia chcąc nie też swym ochędożeństhem przed nią popiść/ przyzwawłszy dzyatek
fwych/ wytawiła ye przed nią *GliczKsiqz* C6v (32); *LubPs* A3 (52); gdyby raz albo dwa taką
niedbalość s swą szkodą odnioł/ był by potym w swej sprawie czuyniejszy. Abowiem co jest łatwiej
iako quit napiść? *GroicPorz* y (80); Vmieyże rozdział vtzynieć/ między dobrym [...] A między złym/
[...] łaianiem. Abowiem dobre tho jest napominanie/ treśtanie/ y łaianie/ ktore pochodzi z wst Bożych
KrowObr C3v (280); Siecze ociec/ liecze żak/ Więc też pani matka/ Chce też vczyc swoich praw
dobije ostátka. Abowiem iesliże w czas nie złomisz mlodości/ Wierz mi iscie zapłaczesz nád nią ku
ftarości. *RejWiz* 88 (33); y będzie łcierw ich pokarmem ptakom niebiełkim y bestyam ziemłkim.
Abowiem to mowi Pan: Nie wchodź/ do domu kędy gody [...] ani ich ciełz *Leop Ier* 16/5 (176);
OrzList b2v (9); wstawilifmy aby żaden nieśmiał ná cudzey dziedzinie łowic zaiący/ Poczawłszy[!] od
świętego Woyciechá aż do zebrania włzytkych żyt z polá/ Abowiem ktoby połamał/ tedy przepada
trzy grzywny winy *UstPraw* Dv (4); *RejFig* A8v; *RejZwierz* 118v (11); nic inego Prawo v nich
niebyło iedno Reguła iaka/ ktorą dobrzy Mnichowie żywią w Klafztorze: ábowiem/ iako Mnich aby
z Zakonu niewyftłapił/ sprawuie swe Regułą. Tak też przodkowie náłzy [...] sprowowali swe Prawem
połpolitym. *OrzRozm* E (8); Tak mowi Pan/ Vczynicie w tym rzeczyłku gęłte doły. Abowiem tak
mowi Pan/ Iz chocia wiátru ani dżdża nie vyzrycie/ A wždy to rzeczyłko pełne wody będzie *BibRadz*
4.Reg 3/17 (356); Noemá zaię [...] wymyłilá napirwey tkác rozmaite rzeczy thák z wełny iako ze
łnu/ ábowiem przed tym w łkorach tylko chodzili/ ale przez iey sprawę potym iuz łukno dzyálali.
BielKron 4v, Przy smierci Ładyłławowey wiele sie cudow działo/ ábowiem piłze w kronikách/ iz
łam woz bez koni łzedł aż do Wáradziniá gdzie pochowan. *BielKron* 301v (134); *GrzegRóżn* E (28);
yżebyłmy wzdá nieco kałdego dnia czyłali. Abowiem iesliże Alexander Wielki/ Krol Macedońki
wiele w namieciech zwył był czyłac. [...] czolż tedy mieyłczkiemu proznowaniu na przelzkodzie
może być *KwiatKsiqz* L4 (98); pokażec to ná oko/ iz nád tę Figurę/ żadney zacnieyszy Figury
w Piłmie świętym niemáłz: ábowiem/ co jest inłzego Zakon łtary/ iedno nie QUINCVNX: ná
pięciorych Księgách MOYżelzowych łtojący? *OrzQuin* Nv (4); *SarnUzn* Cv (25); ale komu XXXX
lat niedořło/ może niektorym lekarłtwem kámieniá zbyć/ gdy pilen łam swebie będzie. Abowiem
thákowy ma swe strzedz rzeczy łłonych/ kwásnych/ gorzkih/ á wiecey pić niżli iesć *SienLek* 105 (49);
SienLekAndr a3 (5); *LeovPrzep* a2 (11); Y pokuřilem sie o to [...] abył też tho Polłkim ięzykiem
[...] Bráciey swoiey á Narodowi swemu ná pámieć zołtawił. Abowiem kto sie będzie chiał temu
przyczyłac á pilnie vważac/ włzytko to tu znaydzie [...] czego pocżciwemu á wiernemu człowiekowi
potrzebá *RejAp* AA4 (151); co Sobielki vczynił/ aby niebácznoř gořci fwych pogánił/ ábowiem
gdy v niego kilká dni nád zwyczay [...] miełzkáli/ on przed nimi pocżał sie vbierac w boty [...]
gdyż wy práwi odemnie niechczecie/ mułżę ia od was iechac. *GórnDworz* R6v (141); A tak Klin
a.b.d. muř być równy Klinowi c.d.e. Abowiem iako Euklides piłze/ Kiedy dwa Kliny będą takowe
iz *GrzepGeom* Gv (24); A nátychmiał wstála dzyeweczka ona/ y chodzilá. Abowiem byłá iuz iakoby
we dwunáłcie łat. A zdumieli sie włzyłcy *RejPos* 255 (529); *RejPosWiecz*² 91 (12); *RejPosWiecz*³
97 (3); Ktory w vczciwořci Oycá y Matkę ma/ będzie żył długo: rozumieyże tak wtym żywoćie
czeřnym/ iako y wiecznym potym. Ma ábowiem to przykazanie/ ktore lutoř á pobořnoř w łobie
zámka/ obietnice y tutečnego y wiecznego żywota. *BialKat* 53v (47); Obáč co to piłze Calvin/

Abowiem zgadzając ty różnice między zborni terażnieyfzymi/ zamyka to onymi łowy *GrzegŚm* 15 (22); *HistLan* E4; *KuczKat* 85 (59); Mądrego człowieka gniew iest potrzebny. Abowiem mądrego a poczciwego człowieka gniew roztropny na wiele iie dobrych rzeczy y obrocić y przygodzić może. *RejZwierc* 77v (310); *BielSpr* 5v (4); *WujJud* 121 v (53); *WujJudConf* 254 (61); A ta iest rozmaitego a naskodliwzszego zgorzienia przyczyna. Abowiem iedni o łowie/ kthore przepowiedane bywa/ wątpić poczynaię/ [...] Drudzy [...] iawnie tego przę *RejPosRozpr* b3 (28); A cżemuby tak czynić y żyć mieli/ przyczynę tę powiada: Abowiem przyšzedł Pan Kryštus na ſwiat/ aby bytnością tu ſwoię/ nauczył nas pobożności. *RejPosWstaw* 21v (67); *BudBib* 3.Esdr 4/45 (3); Groblę s końców góry albo fkađ inąd day ſypać: w Stawie albo w Sadzawce nic nie ruſzając: abowiem ſye to mnie łamemu przydawalo/ zem theż muſiał nawozić co Stawarze wybrali *Strum* O2 (49); *WierKróc* A3; Złość y ogromność ſtraliwa grzechu pokazałem/ Czo abowiem może byđ gorzzego y ſtraliwzszego/ iedno to co naz dzieli od naywyſzego dobre^o Pána Bogá wſzechmogącego? *BialKaz* A4v (11); *BudNT* Ii8v; Tak iest a nie inaczey/ iz iako dwoiaka iest niewola/ tak też dwoiaki wybawienie. Abowiem iedno iest cielefne/ o którym iie iuż piſmá doſyc przywođilo [...] Drugie iest duchowne *CzechRozm* 118v (133); *PapPan* Fv (2); *KarnNap* C4 (2); potym za złamanie Przymierza karanie odnioſł. Abowiem y woylko iego doſyc wielkie [...] porażone iest/ y ſam zginął *ModrzBaz* 21v (43); *ModrzBazBud* 6v; *SkarJedn* 9; *KochPs* 142 (2); Tegoż czáſu iako Długofz y tenże Cromer piſzą/ vkazał ſię cud v Kráková: Abowiem w pułnocy/ ktorey początek był nowego roku/ niebo iálną y wdzięczną ſwiatłością przez krotki czás iálnie ſwieciło *StryjKron* 350 (7); Mowi to przeciw doſwiadczeniu y łamemu łobie. Abowiem nie iest to y I.M. łamemu rzecz táyna/ co za żywot więdziemy: [...] cżego y ſam będąc w Lublinie mogł doſwiadczyć. *CzechEp* 406 (87); *CzechEpPORz* xx2v; *NiemObr* 52 (32); *GórnRozm* M2v (14); *KochSz* A3v; *KochWz* 139 (2); [Luter] ieden powrozek ſkręcił z błędów kácerkiczych/ drugi z vporu żydowſkiego. Abowiem z Zydy wełpołek/ w kſięgách Piſmá ſwiętego brákuie/ iedno wyrzuca/ drugie przyjmuie *ReszPrz* 41 (11); *ReszHoz* 135 (5); *ReszList* 143 (6); nie bez przyczyny z tych niepomiernikow natrzała ſię [...] on Polſki Poetá Rey ſtary/ ktory choć też ſam rad dobrze pił y iadł/ bo był Phegon práwy/ tegom ia dobrze znał [...] Abowiem zawnždy kiedy iedno przyiechał/ pudło ſliw iako korzec Krákowſki/ miodu przáſn⁸⁰ puł rączki/ ogorkow ſurowych wielkie nieckołki/ grochu w ſtrączkách cżtery mágierki/ na každy dzień na cżco to zawnždy ziađał. *WerGośc* 242 (9); *WerKaz* 302 (11); *KochPieš* 73; *ArtKanc* K5v (10); *KochWr* 29 (5); *ActReg* 13 (3); *GostGosp* 64; a nie iednaka przyſługá ich była. Abowiem iedni kubki y naczyinia złote do Moyzeſzá nošili: drudzy kámieni drogich y pereł nie żáłowáli *LatHar* + 4 (54); Anáxágorás Philozof też ſtąd pochwałę odnošil/ że ſkromnie znioſł ſmierć ſyná ſwoiego/ abowiem gdy mu powiedziano o ſmierci iego/ rzekł: więdziałem tho dobrze zem ſmiertelnego wypušcił na ſwiat. *Phil* N2 (23); a rozum przedſię w tym winowan byđ nie może/ ále cżłowiek/ ktory go źle vżywa. Abowiem gdziebyſmy rozum winowác chćieli/ iz przezeń wiele złęgo na ſwiat przyſzło/ toćby lepięy rozumu nie mieć *GórnTroas* 4 [2 r.]; *KochPij* C2; *KořakCath* A4; *KořakSzczęšl* Cv (5); Gdzie iest ktory ſię narodził Krol Zydwſki? Abowiem więdzielifmy gwiazdę iego na wſchod ſłońcá/ y przyiáchálifmy pokłonic ſię iemu. *WujNT* *Matth* 2/2; przeſtrona iest drogá ktora więdzie na zátroczenie: a wiele ich iest/ ktoryy przez nię wchodzą. Iakož (*marg*) Abowiem [...] (–) ciálna braná/ y wąłka iest drogá ktora więdzie do

żywotá *WujNT Matth 7/14*; A gdy was prześladować będą w tym mieście: wciekaycie do drugiego. Záprawdę (*marg*) Abowiem. G. (–) powiadam wam/ że nie skończycie miały Ibraélskich/ poki nie przydzie Syn człowieczy. *WujNT Matth 10/23 (607)*; *WysKaz 45 (14)*; Iż to poprawienie Prze ma bydz tylko raz ná roku zawitym/ to iest w ten czas/ gdy iuz Sędzia bierze łobie czas ku rozmyślániu álbo pytaniu. Abowiem ieliby miała kázda ftroná śwýy rzeczy kilka raz poprawowác/ á Sędzia téz na nią miał kilka kroć rozmyśláć fie/ tedyby wielka zwłoká sřprawiedliwosci bylá dopuřczána. *SarnStat 791 (56)*; *SiebRozmyřl D4 (3)*; *GrabPospR N4 (5)*; *SkarKaz 84b*; *VotSzl A4v (4)*; *CiekPotr A3v (2)*; *GoslCast 31*; Z ktorych nam bárzo wielkie pożytki pochodzą/ Gdyż wřzyřtko cokolwiek iest/ nám to k woli płodzą. Pan Bog/ ábowiem przez nie mediante dáie/ Zywot tu mieszkáiącym także vrodzáie. *PaxLiz Cv (2)*.

Połączenia: »abowiem gdyż« (2): [*kancelaria WKM*] non reddit tego Rzeczypospolitey z pełna, co z powinności ma. Abowiem gdyż wszystkie swobody nasze należą na wierze krolow IchM, ktorej pewnie dufamy, a tego dufność papierem [...] potwierdzają *Diar 73*; [*W naukach nabytych w młodości*] náprzećiw słábey gnuřności podpory á lekárřtwá řzukamy/ álbo pieczółowiwym pracam ochłody á wefela. Abowiem gdyż tylko łá dwa rodzáie nalzego żywotá. Jeden řwobodny [...]. A drugi ná czynieniu á řprawach należy *KwiatKsiąz F4v*.

»abowiem iż« (7): przywodzą řwe [...] prace/ bez ktorych fie żaden człowyek obyřć nie może. Abowim iż według ich phántáziy/ á ná vmyřle rymowányá yakoby řwyát řtác myał? [...] przez rzemieřnikow? *GliczKsiąz G5v, K2*; *LubPs N4*; Dałem brátu twemu tyřiac pieniędzy řrebrnych/ ktory iest wřzędy záłłoną poczćiwosci twoiey (*marg*) Abowiem iż mąż iest głową żenie á także ma być iáko záłłoną iey. (–) *BibRadz 11b marg*; *KwiatKsiąz Pv*; *SarnUzn B3v*; *RejPos Wiecz² 91*.

a. *Rozpoczyna zdanie wtrącone wyjařniające, uzasadniające treść części poprzedniego wypowiedzenia; enim, quia, quoniam Vulg (28)* : *HistJóz D3*; *RejPs 144*; vpomináli řye podathku [...] od páná łámego yáko miřtrzá á gořpodarzá oney czeladki (ábowim ná łámy gořpodarze włożon był) *KromRozm III M6*; *GroicPorz z2v*; Ktorzy vyzrawřzy iż lud ich zućiekał/ á rycerřtwo Iudařzowe oboz zápaliło/ (ábowiem dym ktory było widzieć/ okázował co řię řtáło) Vłekli fie bárzo *BibRadz 1.Mach 4/20 (3)*; y pomoc ieden drugiemu przećiw řwoim nieprzyáćielom łobie przyřzekli (ábowiem w then czas Cefarz Henryk czwarty grořił żiemię Węgierřką wřziác) wefřli złobą w krewnosc *BielKron 351 (2)*; *GrzegRóżn I2*; w ktorym pływaniu Auguřtus Cefarz wnuki řwoie (abowiem on żadnych řynoch [!] niemiał) tak wycwiczyć vřřłował *KwiatKsiąz O4v (3)*; *GórnDworz N8*; *GrzepGeom I*; Powtóre vczymy (o Chrzćie ábowiem piérwýy vczyli) tu o Bożym řtole *BialKat 288v (2)*; *KuczbKat 65*; *WujJud 124*; *RejPosRozpr c3*; *BudBib 1.Mach 12/37*; A gdy iuz był wieczor (ábowiem był dzień przygotowánia/ ktory iest przed řzábátem) przyřzedł Ioseph z Arymáthiey *WujNT Mar 15/42 (7)*.

b. *Wprowadza skłádnik wyjařniający, wyszczególniający treść poprzedniej części wypowiedzenia; a mianowicie (13)* : Gdy Anacharřowi ieden przymowił iż był z krainy ludu grubego abowiem z Scitiey ziemie Tatarřkiey, tak na to odpowiedział. *BielŻyw 22*; iednaka iest oboiey rzeczy przyřcina abowiem niedořtatek wilgotności przyrodzoney *GlabGad B2*; A to tu nye tylko od kogo/ ále y yáko (ábowim przez wkłádánye rąk) kápłani řtáwyeni máyá być/ opifuye. *KromRozm III I3*; iuz nie mářz tak řprořnych przezwiřk iáko ich Duch řwięty názywác raczy/ ábowiem přy niememi z gárdły

zátuczonemi *RejAp* 13v; iuż też wiemy co tho iełt zá niewiáltá co porodziłá tego lyná/ ábowiem Kołcioł łwięty Krześciánłki *RejAp* 103v; bo tám łrodzy wrotni/ ták iáko wyłzłzey nápiłá/ łtoię v tych bran/ ábowiem Anyołowie łwięci. *RejAp* 187; włzáłże nam ielzłcze pewniełzłego opowieda ktho mu to powiedał/ ábowiem Anyoł z niebá *RejAp* 190 (8); *RejPos* 27; tedy theż piłmo zowie duchá Prorokow onych łichych/ duchem kryłtułowym iż Kryłtus tákiegolz wził od Bogá/ ále dáleko więcey: ábowiem okrom miáry *Grzegłm* 66.

Cf **ABOCIEM, ABOJEM, ABOWIEMCI**

AK